

style, raising interest and authority draftsman, deep study of human anatomy and proportions, that teachers have sought to build their technique at the confluence of basic historical knowledge and practice drawing, not just theoretical explanation. Requirements have been developed to improve and hone terminology study plastic anatomy.

In 1977, the leadership of the Drawing Department assumes O. Kryvonos. The work, which was initiated by Professor L. Chichkan to create illustrations methodical fund of the drawing, which was also systematically continued by Professor O. Kryvonos. Methodical funds from the picture were ordered and replenished with new samples. The sample cabinet was created according to the drawing and a rational way of organizing educational exhibitions was disseminated of the best student works and creative works of the teachers of the department.

To improve the educational process, expansion of the teaching methods of drawing O. Kryvonos actively contributed to the spread a method of analytical and constructive image. The guiding principle of which was to study proportional measures of the human body – hands, nose, eyes, head, phalanxes of hands, torso. Misunderstanding of these proportions leads to big mistakes in the drawing. O. Kryvonos tried to change the thinking of students and its relationship to the drawing: not copying nature «what you see» and consciously analyze it based on the understanding of the anatomical structure of nature, its design features proportional relationship. Thus implemented systematic and in-depth study plastic anatomy. It was a new word improvement of teaching development of common training plans, the method for analytical and constructive image.

At the present stage of development of teaching methods of drawing O. Kryvonos considers absents of a permanent exhibition methodological drawing as a huge problem. An exhibition on which theme would have been presented in qualitative and quantitative amount of work that the student must perform during their training required and on the free theme. Also experienced master emphasizes the need to restore the principles of proper methodological Exhibition Fund as the overall direction of the entire Academy.

Keywords: Department of drawing, education, drawing, method.

УДК 378.147.091.31-042.65:741

Олександр Михайлицький

старший викладач кафедри рисунка НАОМА

Самостійна робота як невід’ємна складова у формуванні професійних компетенцій бакалаврів образотворчого мистецтва

Анотація. У статті розкрито специфіку самостійної роботи студентів у процесі вивчення дисципліни «Рисунок» на факультеті образотворчого мистецтва та реставрації НАОМА, зорієнтовану на формування професійних компетенцій бакалаврів образотворчого мистецтва.

Ключові слова: самостійна робота студентів, академічний рисунок, професійні компетенції, творче мислення, бакалавр.

Постановка проблеми. На сьогодні українська культурно-мистецька освіта є однією з небагатьох галузей, вільно конвертованих в європейському та світовому освітньому і професійному просторах. У світі сучасної європейської освіти здатність студента до самоосвіти є одним з головних напрямків роботи викладача вищого навчального закладу. Основне завдання національної вищої художньої освіти полягає у формуванні творчої особистості митця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, творчої діяльності.

Професійна діяльність викладача вищого художнього навчального закладу насамперед спрямована на формування відповідного творчо-виконавського рівня студента, необхідного для майбутньої діяльності. Отже, об’єктивною умовою досягнення цього є підготовка студентів-бакалаврів до самостійної роботи як творчого процесу, що передбачає не тільки засвоєння, а й переосмислення отриманих знань, а також вдосконалення набутих професійних компетенцій.

Актуальність дослідження. Особливо актуальним сьогодні у вищих навчальних мистецьких закладах є питання організації самостійної роботи студента, майбутнього бакалавра образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації, де часова регламентація самостійної роботи нерідко залежить не лише від нових навчальних планів та освітніх програм, а й від особистих здібностей та формування виконавської техніки студентів. За таких умов пошук найоптимальніших шляхів формування професійних компетенцій самостійної роботи студентів на разі вимагає невідкладного вирішення.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Публікація виконана згідно з планом науково-методичної роботи кафедри рисунка НАОМА та загальноакадемічною науковою темою «Образотворче мистецтво в світовому контексті» (державний реєстраційний номер 0117U 002222). Зміст навчальної програми «Академічний рисунок» визначається нормативними документами зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» галузі «Культура і мистецтво» згідно з чинним законодавством.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На підставі аналізу публікацій та досліджень з питання організації самостійної роботи студента можемо твердити, що на сьогодні в науковій літературі існує велика кількість визначень поняття «самостійна робота», тому, щоб уникнути неточностей та двозначності у підході до вивчення окресленої проблеми, варто з'ясувати, що будемо розуміти під самостійною роботою. З огляду на специфіку художньої галузі, індивідуальний підхід та характер діяльності, під самостійною роботою пропонуємо розуміти спеціально організовану діяльність студентів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, спрямовану на самостійне виконання навчальних завдань як під час аудиторних занять, так і в позааудиторний час.

На актуальність порушеної проблеми вказує значна кількість праць як науковців, так і викладачів-практиків щодо сутності самостійної роботи, її доцільності й виправданості в нових соціокультурних умовах ХХІ століття та пошуку нових шляхів і методів раціональної організації самостійної діяльності студентів. У дослідженнях, присвячених плануванню та організації самостійної роботи студентів (Л. Г. Вяткін, М. Г. Гарунова, Б. П. Єсіпов, В. А. Козаков, І. Я. Лернер, М. І. Махмутов, Н. А. Половнікова, П. І. Підкасистий та ін.), розглядаються загальнодидактичні, психологічні, методичні та інші аспекти цієї діяльності.

У розвитку художньої думки, методики викладання образотворчого мистецтва та художньої системи, значний внесок зробили видатні мистецтвознавці, художники-викладачі О. Л. Корольов, А. П. Лосенко, В. К. Шебуєв, П. П. Чистяков, І. Ю. Рєпін, О. А. Іванов, К. П. Брюллов, Д. М. Кардовський, А. Ашбе, С. О. Григор'єв; однак особливості методики навчання майбутнього фахівця з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, – а саме самостійної роботи як невід'ємної складової професійно-практичної підготовки студентів, – потребує детального розгляду.

Зазначення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Самостійна робота, її форми і методи є одним з найслабших місць у практиці вищої освіти й однією з найменш досліджених проблем, особливо щодо сучасної освітньої ситуації (запровадження нових освітніх стандартів згідно з Законом України «Про вищу освіту», впровадження системи педагогічного моніторингу і т.д.).

У статті розкрито специфіку самостійної роботи студентів у процесі вивчення дисципліни «Академічний рисунок» на факультеті образотворчого мистецтва та реставрації НАОМА, зорієнтовану на формування професійних компетенцій бакалаврів образотворчого мистецтва.

Новизна наукового дослідження. У статті проведено аналіз самостійної роботи 1–4 курсів бакалаврату зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво.

декоративне мистецтво, реставрація». Встановлено, що самостійна праця студентів у навчально-творчих майстернях з 3 курсу дає позитивні наслідки при роботі над дипломною роботою.

Виклад основного матеріалу. У навчанні бакалаврів самостійна робота займає одне з провідних місць, оскільки сприяє безперервному розвитку, вдосконаленню, самореалізації, розкриттю творчих здібностей кожного студента. Завдання з таких дисциплін, як «Академічний рисунок», «Живопис», «Основи композиції» та інших, зорієнтовані на самостійну та індивідуальну роботу студента, на засвоєння теоретичних основ образотворчого мистецтва, використання набутих знань у майбутній професії. І саме самостійна робота, на нашу думку, сприяє поглибленню й розширенню знань, формуванню інтересу до пізнавальної діяльності, оволодінню прийомами творчого процесу та розвитку професійних здібностей.

«Академічний рисунок» є однією з фундаментальних дисциплін в системі сучасної підготовки фахівців з образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та реставрації. Основа академічного рисунка складається з теорії та практики, які взаємопов'язані. Мета теоретичної частини – вивчення певних закономірностей зображення графічними засобами на картинній площині, які мають наукове обґрунтування. Професійно-практична підготовка є основною умовою для навчання майбутнього митця, яка формує у студентів певний моторно-сенсорний досвід натурного рисування, графічної техніки та практичного алгоритму під час виконання навчального завдання.

Методика викладання дисципліни «Академічний рисунок» формувалася в НАОМА упродовж багатьох десятиліть Головним методом практичного вивчення дисципліни є натурне рисування, інколи використовується метод рисунка з уяви та метод рисунка по пам'яті. Згідно з нормативною навчальною програмою з дисципліни «Академічний рисунок» самостійну роботу студента в аудиторії планує і керує нею безпосередньо викладач. Основними методами роботи викладача під час самостійної роботи студента в аудиторних умовах є методи індивідуальної роботи з ним, визначення типових помилок та коригування їх за допомогою педагогічного рисунка, бесіди, евристичної бесіди, контрольних питань, демонстраційних зразків.

Самостійна робота студента поза аудиторією також планується та здійснюється під загальним керівництвом викладача; мета такої роботи: закріплення, систематизація та вдосконалення знань, вмінь, навичок, набутих студентом в аудиторних умовах; набуття навичок та вмінь до самостійної роботи, набуття знань та вмінь несистемного характеру, відтворення свого творчого потенціалу.

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, при якій заплановані завдання студент виконує під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Зміст самостійної роботи над конкретною навчальною дисципліною визначається робочою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача, які можуть бути оформлені у вигляді методичного посібника. Визначаючи зміст самостійної роботи студентів, кожен викладач має передбачати не лише засвоєння предметних знань і вмінь, але й виконання завдань, які впливатимуть на формування всебічно розвинутої особистості майбутнього фахівця [4].

Самостійна робота – є основною формою закріплення, вдосконалення й систематизації знань, вмінь, отриманих студентами під час аудиторних занять, а також у домашніх умовах, яка здійснюється під загальним керівництвом викладача. При цьому, важливою умовою є наявність у студента прагнення до саморозвитку, самовдосконалення й самореалізації. Тому мотиваційний чинник та психологічна атмосфера під час самостійних аудиторних занять мають спонукати майбутнього митця до самовдосконалення в процесі роботи над художнім твором [2].

Індивідуальні завдання є однією з форм самостійної роботи студентів, яка передбачає створення умов для реалізації їхніх творчих можливостей і має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, отриманих у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно під керівництвом викладачів. Як правило, індивідуальні завдання кожен студент виконує окремо, наприклад: удосконалення техніки рисунка м'якими матеріалами, вдосконалення техніки акварельного та олійного живопису, розширення навичок з технік вільної графіки, опрацювання технік декоративного мистецтва.

Начерки і замальовки є головним завданням самостійної роботи, яке формує безпосередню рефлексію натурного рисування. Кожне завдання при виконанні нарисів має свою дидактичну мету, яка поступово ускладнюється під час вивчення предмета.

Рисунок аудиторних завдань по пам'яті є відтворенням рисунка аудиторного завдання, що має за мету розвивати у студентів зорову пам'ять, аналітичні здібності. Завдання виконують методом рисунка по пам'яті, тому воно не дублює дидактичну мету аудиторного завдання. Рисунок по пам'яті дозволяє студентам робити акцентовані пошуки, наприклад, вивчення анатомо-морфологічного складу постаті людини або геометрального. Завдання виконують на папері розміром на один номер менше ніж аудиторне, наприклад, якщо аудиторне завдання виконувалось на форматі А-2, то самостійне на А-3.

За період повного курсу навчання студенти постійно малюють гіпсові зліпки, відповідно до обов'язкового переліку гіпсового фонду кафедри рисунка. У процесі формування традиційної методики натурного рисунка склалась певна система гіпсових зліпків, рисунок яких повинен бути обов'язковим у практиці студентів. Навчальну програму для бакалаврів складено з урахуванням того, що студенти мають певні труднощі у пошуку живої природи під час виконання самостійної роботи, а при роботі з гіпсовими зліпками вони уникають їх. Традиційна методика вчить, що рисунок гіпсових зліпків, варто давати перед рисунком живої природи, оскільки нерухома й узагальнена форма античної або римської скульптури є ідеальною моделлю на початковому етапі навчання студентів. Рисунок гіпсової постаті людини вилучений з аудиторного завдання і внесений до самостійного, з метою розвитку творчого мислення студентів та балансу між кількістю аудиторних та самостійних навчальних годин. Водночас, деякі завдання з рисунка гіпсової постаті студенти закінчують в аудиторних умовах під безпосереднім керівництвом викладача, використовуючи індивідуальні години та консультації. Не всі самостійні завдання студенти можуть виконувати в домашніх умовах (наприклад рисунок гіпсової постаті), тому викладач повинен завчасно подбати про організацію роботи студентів.

Анатомічні замальовки за Г. Баммесом (видатним німецьким художником-анатомом) виконуються за зразками анатомічних розробок людини, що є головним орієнтиром у формуванні анатомо-морфологічного складу людини у студентів. Анатомічні розробки за Г. Баммесом дуже наочні, його морфологічні схеми легко запам'ятовуються, ними зручно користуватись під час натурного рисування; вони можуть мати великий діапазон дидактичних завдань: починаючи від простого копіювання його рисунків до анатомо-пластичної реконструкції аудиторного завдання.

Згідно з навчальною програмою студенти упродовж повного курсу навчання виконують великий діапазон завдань, починаючи з автопортрета (голова, торс з руками) і закінчуючи автопортретом на повний зріст. Для того, щоб мотивувати роботу студентів у натурному автопортреті, необхідно ознайомити їх з творчістю видатного голландського художника-реаліста XVIII сторіччя Рембрандта ван Рейна, який все життя писав автопортрети і досяг у цьому жанрі великих результатів, а також з роботами інших видатних художників. Це одне з небагатьох видів завдань, де студенти зможуть виявити свої творчі здібності. Стимулювати цей напрямок роботи можна також з використанням найрізноманітніших форм графічних технік.

Тематичне рисування також є одним з завдань, де студенти можуть розвинути власне творче мислення. Мета його у закріпленні нормативних, формально-утилітарних завдань методом образного мислення. Образне мислення зокрема й образна конструкція поглиблюють і розширюють знання та вміння студентів з навчального предмета.

Навчальний рисунок – це унікальний різновид графіки, в основі якого лежить певна система навчально-нормативних завдань. Під час засвоєння стандартів і норм навчального рисунка, знання і вміння студентів зводяться до спільного знаменника, як того й вимагають кваліфікаційні вимоги майбутнього фахівця. І хоча завдання з рисунка містять формально-утилітарний ценз без образного осмислення якого зробити малюнок гіпсових моделей неможливо. Саме людська природа, високі традиції реалістичного мистецтва вимагають не лише вміння аналітики рисунка, а й художнього, образного осмислення моделі зображення. Водночас, традиційно орієнтована художня школа, під час оцінювання практичної роботи студента, не використовує таку категорію як «художня виразність», для уникнення суб'єктивного його тлумачення. Тому до уваги береться тільки об'єктивна категорія оцінки якості рисунка, тобто – образотворча грамотність, що базується на наукових принципах навчального рисунка.

Враховуючи специфіку педагогічної діяльності художньої галузі, досить ефективним для самостійної роботи студентів може бути завдання підготовки художнього твору самостійно, без стороннього втручання, враховуючи рівень виконавської майстерності. Такі твори виконують за досить короткий термін і презентують у присутності викладача та інших студентів-виконавців, що отримали аналогічне завдання, у вигляді кафедрального перегляду. Переваги такого підходу: по-перше, ніхто не чинить тиску на студента в процесі вибору творчої роботи; по-друге, ніхто не примушує зосереджувати свої зусилля під час самостійної творчої роботи; по-третє, жвава дискусія після виступу дає можливість почути думку присутніх, порівняти свою самостійну роботу з ін-

шими. Усвідомити власні помилки, критично підійти до виконання творчої роботи та оцінити роботи інших студентів.

Висновки. «Академічний рисунок» є однією з провідних дисциплін у навчанні майбутнього митця. І це зрозуміло, адже рисунок є головним образотворчим засобом творчого методу як художника-живописця, так і художника-графіка, і скульптора. Головна особливість професійно-практичної підготовки бакалаврів у процесі викладання дисципліни «Академічний рисунок» полягає у самостійному спрямуванні й підпорядкуванні засвоєння способів і досвіду фахового розв'язання практичних завдань, оволодіння професійним мисленням і творчістю.

Самостійна робота студентів є не просто важливою формою освітнього процесу, а повинна стати його основою, що передбачає орієнтацію на розвиток творчих здібностей студентів, перехід до індивідуалізованого навчання з урахуванням потреб і можливостей творчої особистості.

Таким чином, самостійна робота сприяє розвитку у студентів творчих якостей, необхідних майбутньому митцеві, спрямованих на розвиток та вдосконалення професійних компетенцій бакалаврів образотворчого мистецтва, зокрема, самостійного творчого мислення при оволодінні мистецтвом академічного рисунка.

1. Ли Н. Рисунок: Основы учебного академического рисунка / Ли Николай Геннадьевич / Москва : Эксмо, 2008. – 480 с.
2. Педагогіка вищої школи / навч. посіб.: за ред. З. Н. Курленд. – Київ, 2005. – С. 155–164, 188–192, 394–397.
3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2006. – С. 148–159.
4. Скрипник Н. С. Позааудиторна діяльність студентів вищих навчальних закладів : сутність, структура й особливості [Текст] / Н. С. Скрипник // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2012. – Вип. 27 (80). – С. 566–571.

Самостоятельная работа как неотъемлемая составляющая при формировании профессиональных компетенций бакалавров изобразительного искусства

Александр Михайлицкий

Аннотация. В статье раскрыта специфика самостоятельной работы студентов при изучении дисциплины «Рисунок» на факультете изобразительного искусства и реставрации НАОМА, ориентированная на формирование профессиональных компетенций бакалавров изобразительного искусства.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, академический рисунок, профессиональные компетенции, творческое мышление, бакалавр.

Students' individual work as the essential part of the professional competence development of Bachelor of Fine Art

Olexandr Myhailiyskii

Annotation. The article elaborates on the specific features of students' individual work in studies of the subject «Drawing» on the faculty of Fine Art and Restoration at National Academy of Fine Art and Architecture. The specificity is oriented on the development of professional competence of Bachelor of Fine Art.

The main task of the national higher art education is to form the creative personality of the artist capable of self-development, self-education, and creative activity. Consequently, the objective condition for achieving this purpose is the training of bachelor students for individual work as a creative process, what provides not only assimilation, but also rethinking the gained knowledge, as well as improving the acquired professional competencies.

Especially relevant today in higher art educational institutions is the organization of independent work of the student, the future bachelor of fine art, decorative art, restoration. Whereas the time regulation of independent work often depends not only on new curriculum and educational programs, but also on personal abilities and the formation of student's executive techniques. Under such conditions the search for the most optimal ways of forming the professional competences of student's independent work at the moment requires urgent solution.

«Academic drawing» is one of the leading disciplines in the training of the future artist. And this is understandable, because the drawing is the main artistic means of the creative method of artist-painter, artist-graphic, as well as artist sculptor. The main feature of the professional-practical training of bachelors in the teaching of the discipline «Academic drawing» consists in the independent direction and subordination of the mastering of methods and experience of professional solution of practical tasks, acquiring of professional thinking and creativity.

The article describes the specifics of students' independent work in studying the discipline «Academic drawing» at the faculty of Fine Arts and Restoration of National Academy of Fine Art and Architecture, focused on the formation of professional competences of bachelors of fine arts. The research carried out the analysis of independent work of 1–4 years of bachelor's degree in specialty 023 «Fine art, decorative art, restoration». It is established that the independent work of students in training and creative workshops gives positive effects while working on the thesis.

Thus, independent work contributes to the development of students' creative qualities necessary for the future artist, aimed at developing and improving the professional competences of Bachelors of Fine Art, in particular, independent creative thinking in acquirement the art of academic drawing.

Key words: students' individual work, academic drawing, professional competences, creative thinking, Bachelor.